

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Halduskohus
Kohtukoosseis	Kohtunik Janek Laidvee
Otsuse tegemise aeg ja koht	22. juuni 2022. a, Tallinn
Haldusasja number	3-21-2812
Haldusasi	MTÜ NTF kaebus tühistada Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuse 26.10.2021 otsus ja 03.11.2021 vaideotsus ning kohustada Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutust MTÜ NTF taotluse vastu võtmist uuesti otsustama
Menetlusosalised	Kaebaja – MTÜ NTF, volitatud esindaja Tõnu Raidma Vastustaja – Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutus, volitatud esindaja v.adv Margus Mugu
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Rahuldada kaebus.**
- 2. Tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta kohaldamata lastekaitseaduse § 20 lg 1¹ osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202, välistab lastega tegutsemise treeneril, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest.**
- 3. Tühistada Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuse 26.10.2021 otsus ja 03.11.2021 vaideotsus ning kohustada Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutust MTÜ NTF taotluse vastu võtmist uuesti otsustama.**
- 4. Mõista Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuselt MTÜ NTF kasuks välja menetluskulud summas 470 eurot.**
- 5. Asendada kohtuotsuses andmesubjekti nimi initsiaalidega.**
- 6. Edastada kohtuotsus põhiseaduslikkuse järelevalve läbiviimiseks Riigikohtule.**

EDASIKAEBAMISE KORD

Otsuse peale võib esitada apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisesest arvates (HKMS § 180, 181 lg 2). Apellatsioonkaebus peab vastama HKMS § 182 lg-s 1 sätestatud nõuetele. Vastuseks esitatud apellatsioonkaebusele võib teine menetlusosaline esitada vastuapellatsioonkaebuse 14 päeva jooksul apellatsioonkaebuse vastuapellatsioonkaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates või ülejäänud apellatsioonitähaja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva (HKMS § 184).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. MTÜ NTF esitas Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutusele taotluse treeneri V. J. tööjõukulude toetuse saamiseks 2022. aastaks.
2. **Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutus jättis 26.10.2021 otsusega** MTÜ NTF taotluse vastu võtmata, kuna Kultuuriministri 26.11.2014 määruse nr 9 „Treeneri tööjõukulu toetuse määramise tingimused, sealhulgas nõuded spordialaliidule, spordiklubile ja spordikoolile ning selle omaosalusele, treeningrühmale ja treenerile, ning toetuse suuruse, jaotamise, tagasimaksmise ja tagasinõudmise kord“ (edaspidi: määrus nr 9) § 5 lg 2 alusel ei tohi treenerilt olla võetud lastega tegutsemise õigust. V. J.-ilt on võetud lastega tegutsemise õigus, kuna teda karistati Narva Linnakohtu otsusega tol ajal kehtinud kriminaalkoodeksi (KrK) § 202 alusel ning lastekaitseaduse (LasteKS) § 20 lg 1¹ kohaselt ei tohi lapsega töötava isikuna tegutseda isik, keda on karistatud enne karistusseadustiku (KarS) jõustumist tegude eest, mis on kvalifitseeritud muuhulgas ka KrK § 202 järgi.
3. MTÜ NTF esitas Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutusele 29.10.2021 vaide.
4. Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutus jättis 03.11.2021 vaideotsusega vaide rahuldamata.
5. MTÜ NTF esitas 03.12.2021 Tallinna Halduskohtule kaebuse nõuetes tühistada Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuse 26.10.2021 otsus ja 03.11.2021 vaideotsus ning kohustada Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutust vastu võtma ja menetlema MTÜ NTF taotlust. Ühtlasi taotles kaebaja esialgse õiguskaitse korras peatada kuni haldusasjas tehtava kohtulahendi jõustumiseni Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuse 26.10.2021 otsuse täitmine ning kohustada Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutust tegema otsust, millega võtta vastu ning menetleda MTÜ NTF taotlust ning selle vastamisel muudele nõuetele, välja arvatud määruse nr 9 § 5 lg 2 nõuetele, lisama MTÜ NTF toetuse saajate hulka ilma MTÜ-le NTF vastavat toetuse väljamakset tegemata.
6. Tallinna Halduskohus võttis 13.12.2021 määrusega menetluse MTÜ NTF kaebuse nõuetes tühistada Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuse 26.10.2021 otsus ja 03.11.2021 vaideotsus ning kohustada Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutust MTÜ NTF taotluse „Treeneri tööjõukulude toetuse 2022. aastaks“ vastu võtmist uuesti otsustama. Sama määrusega jättis kohus MTÜ NTF esialgse õiguskaitse taotlus rahuldamata.
7. Tallinna Halduskohus uuendas 20.05.2022 määrusega haldusasja 3-21-2812 menetluse, kuna kohtul oli asja läbivaatamise käigus tekkinud kahelus kohaldamisele kuuluva LasteKS § 20 lg 1¹ põhiseaduspärasuses. Kohus määras menetlusosalistele tähtaja täiendavate seisukohtade esitamiseks. Kaebaja esitas 06.06.2022 menetlusdokumendis taotluse tunnistada LasteKS § 20 lg 1¹ põhiseadusega vastuolus olevaks ning jätta kaebaja suhtes kohaldamata.

POOLTE SEISUKOHAD

8. **Kaebaja** seisukohad on kokkuvõtlikult järgmised.

1) Vastustaja tugineb määruse nr 9 § 5 lõikele 2, mis sätestab nõuded treenerile, kelle tööjõukulu katmiseks toetust taotletakse ning mille kohaselt treener ei tohi olla rikkunud spordiseaduse (SpS) §-s 11 sätestatud reegleid ja treenerilt ei tohi olla võetud spordialal ja lastega tegutsemise õigust. Määruse nr 9 § 5 lõikes 2 loetletud asjaolud peavad esinema „ja“ vormis ehk üheaegselt. Vastustaja välja toodud asjaoludest ei nähtu, et V. J. osas esineks SpS §-s 11 sätestatud reeglite rikkumine ja treenerilt oleks võetud spordialal tegutsemise õigus ning ka kaebajale ei ole teada, et V. J. osas esineks nimetatud asjaolusid. Vastustaja on meelevaldselt jõudnud järeldusele, et V. J.-lt on võetud lastega tegutsemise õigus. LasteKS § 20 lg-tes 1 ja 1¹ sätestatu reguleerib lapsega töötava isikuna töötamise piirangud. Vastustaja ei ole LasteKS § 20 lg-s 3 nimetatud isikuks, kes väljastab lastega töötamiseks tegevusluba LasteKS § 18 lg 2 tähenduses, mistõttu puudub vastustajal kohustus ja ka õigus kontrollida LasteKS § 20 lg-tes 1 ja 1¹ sätestatu täitmist ehk kas V. J. isiku osas esineb lapsega töötava isikuna töötamise piirangut. LasteKS § 20 lg-tes 1 ja 1¹ sätestatu täitmise kontrollimise õigus on ainult V. J.-i tööandjal ehk kaebajal ja Sotsiaalkindlustusametil. Puudub volitusnorm, mis võimaldaks vastustajal hinnata, kas V. J. osas esineb piirangut lastega töötamiseks.

2) Kaebaja juhatus on teinud 28.06.2021 otsuse, millega otsustas lubada V. J.-l töötada lastega. Otsuse tegemisel võeti arvesse Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelealve kolleegiumi 25.05.2021 määrusest kohtuasjas 5-21-2 tulenevaid suuniseid. Narva Linnakohus mõistis V. J.-i 19. juuni 1995. a otsusega süüdi KrK § 195 „Huligaansus“ lõike 2 ja § 202 „Alaealise kaasatõmbamine kuritegevusele või prostitutsioonile“ alusel. V. J.-le heideti ette seda, et ta pani 1994. a novembris toime kuritahtliku huligaansuse ning tõmbas selle toimepanemisele kaasa oma 17-aastase venna. Kohus mõistis V. J.-le karistuseks huligaansuse eest 1 aasta ja kuritegevusele kaasatõmbamise eest 6 kuud vabadusekaotust. Lõplik karistus, 1 aasta ja 6 kuu pikkune vabadusekaotus, jäeti tingimisi kohaldamata 2 aasta pikkuse katseajaga. V. J. ei pannud katseaja jooksul toime kuritegusid ega haldusõigusrikkumisi, mistõttu kaebaja karistus kustus katseaja lõppedes (KrK § 58 lõike 1 punkt 1, mis kehtis kuni 31. detsembrini 1997). LasteKS § 20 lõige 1¹, mis jõustus 01.01.2018, piirangu eesmärk on laste kehalise ja vaimse tervise (PS § 27), aga seeläbi ka laste teiste õiguste ja vabaduste, kaitse. Soovitakse ennetada ohtu, et raske kuriteo toime pannud isik puutub kokku lastega. V. J. toime pandud kuritegu ei ole selline, mis aitaks saavutada soovitud eesmärki. Kuritahtlikku huligaansust (KrK § 195 lõige 2) ega sellele praegu vastavat avaliku korra rasket rikkumist, mis on pandud toime vägivallaga (KarS § 263 lõike 1 punkt 1), ei ole LasteKS § 20 lõigetes 1 ja 1¹ keelu eeldusena nimetatud. KrK §-s 202 nimetatud teoalternatiiv - alaealise kaasatõmbamine kuriteole - on üldsõnaline ja võib hõlmata erinevaid kuritegusid, sh nt kaasatõmbamist varavastasele kuriteole. Sellele vastava koosseisu KarS-s (§ 181) dekriminaliseeris seadusandja 2012. aastal, kuid jättis selle asjaolu LasteKS § 20 lõike 1¹ kehtestamisel tähelepanuta. V. J. toimepandud teost ei nähtu, et temast lähtuks oht lastele. Ka käimasolevasse LasteKS § 20 lg 1¹ muutmisesse pole plaanis lülitada dekriminaliseeritud KarS § 181 (kehtis kuni 01.09.2002-14.04.2012), mis oli KrK §-le 202 vastav teoskoosseis. Seega on seadusloomes selgelt soovitud mitte kohaldada eluaegset keeldu tööks lastega isiku osas, keda on karistatud KarS § 181 ja KrK § 202 I teoalternatiivi osas, kuid kehtiva seaduse kohaselt on isikul, keda on karistatud KarS § 181 alusel, lubatud töötada lastega. Samas isikul, keda on karistatud KrK § 202 I teoalternatiivi alusel, on keelatud töötada lastega.

3) Haldusasjas 3-20-2055 tühistas kohus Eesti Olümpiakomitee (EOK) 11.09.2020 otsuse, millega tunnistati V. J.-i treenerikutse kehtetuks ning kohtulahendist nähtub, et V. J. (treeneri) kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamise põhjuseks oli samuti asjaolu, et tema osas nähtub karistusregistri arhiivi kanne, et V. J.-i on karistatud tol ajal kehtinud KrK § 202 alusel ehk

LasteKS § 20 lõige 1¹ loetelus toodud karistusõigusliku sättega. Kohus leidis ühtlasi, et kaebaja poolt nooruses toime pandud kuriteo puhul ei ole eluaegne lastega töötamise keeld põhjendatud, mistõttu tunnistas kohus kuriteole kaasatõmbamise osas LasteKS § 20 lg 1¹ põhiseadusevastaseks. Samast põhimõttest tuleks pädevuse piires lähtuda ka teistel haldusorganitel edasiste otsuste tegemisel. 4) LasteKS § 20 lg 1¹ on põhiseadusega vastuolus ning tuleb jätta kaebaja suhtes kohaldamata. LasteKS § 20 lg 1¹ on põhiseadusega vastuolus sätte imperatiivsuse tõttu. Põhiseaduslikkuse Järelevalve Kolleegiumi 25.05.2021 määrusest asjas 5-21-2 tulenevatest juhistest tulenevalt on teinud kaebaja tööandjana otsuse, millega lubab V. J.-l töötada lastega ning otsuse tegemisel eeldas kaebaja, et see on kehtiv kõigi isikute suhtes. Samas ei ole vastustaja seda aktsepteerinud. Ka Sotsiaalkindlustusamet on jaatanud, et V. J. võib hetkel töötada lastega. Kaebajal ei ole võimalik võtta Narvas tööle sama kvalifikatsiooniga (EKR tase 5) tennisitreenerit, kuna Ida-Virumaal ongi üldse kokku 2 sama tasemega tennisitreenerit V. J. ja /.../ ning /.../ töötab juba Narva kesklinna tenniselubis. Sisuliselt on kaebaja pandud olukorda, kus ta ei tohiks enam oma ettevõtlust jätkata, sest tema sihtgrupp on lapsed ning noored harrastajad ning treener, kes nendega tegeleb, oma ala spetsialist ja isikuomadustelt sobiv isik laste ja noortega suhtlema ning neid õpetama, kuid talle seadusega pandud keelu alusel ei tohiks ta lastega töötada. V. J. poolt toime pandud kuritegu ei ole selline, mis annaks alust oletada, et ta ohustaks laste kehalist ja vaimset tervist ning rikuks laste õiguseid või vabadusi. Samuti näitab seda tema käitumine alates karistusest.

9. Vastustaja vaidleb kaebusele vastu ja palub jätta selle rahuldamata.

1) Kaebaja esitas taotluse V. J.-lt treeneri tööjõukulude toetuse saamiseks 2022. aastaks. Taotlusele lisatud treeningugruppide osalejate nimekirjades märgitud treenitavad olid kõik sündinud 2005. a või hiljem, st tegemist on lastega LasteKS § 3 lg 2 tähenduses. Määrus nr 9 § 5 sätestab nõuded treenerile, kelle tööjõukulu katmiseks toetust taotletakse, § 5 lg 2 kohaselt (muuhulgas) ei tohi treenerilt olla võetud lastega tegutsemise õigust.

2) Karistusregistri andmetel on V. J. Narva Linnakohtu 19.06.1995 otsusega (jõustunud 22.08.1995.a) karistatud tol ajal kehtinud KrK § 202 alusel. LasteKS § 20 lg 1¹ kohaselt lapsega töötava isikuna ei tohi tegutseda isik, keda on karistatud enne KarS jõustumist tegude eest, mis on kvalifitseeritud muuhulgas ka KrK § 202 järgi. Seega on V. J. isikuks, kellelt on LasteKS § 20 lg 1¹ alusel võetud lastega tegutsemise õigus ning seetõttu on täitmata määruse nr 9 §-s 5 lg 2 sätestatud nõue, et treenerilt ei tohi olla võetud lastega tegutsemise õigust. Määruse nr 9 § 10 lg 3 kohaselt võetakse vastu ainult taotlus, mis esitatud andmete kohaselt vastab muuhulgas ka määruse nr 9 § 5 nõuetele. Kuna NTF taotlus määruse nr 9 § 5 lg 2 nõudele ei vastanud, siis jäeti see põhjendatult määruse § 10 lg 4 kohaselt vastu võtmata.

3) Määruse nr 9 § 5 lg-s 2 sätestatud treenerile esitatud nõuded peavad olema täidetud täielikult, s.t neis ühe puudumisel ei vasta treener toetuse saamiseks esitatud nõuetele. V. J.-l on keeld lastega töötamiseks. Seega pole tema suhtes määruse nr 9 § 5 lg 2 nõuded täidetud. Keeld lastega töötamiseks LasteKS § 20 lg 1¹ alusel ja selle keelu puudumine määruse § 5 lg 2 kohaselt treenerile esitatud nõudena on toetuse andjale arvestamiseks kohustuslikud ja neid tuleb rakendada kaalutusõiguseta.

4) Asjakohatu on kaebaja viide Tallinna Halduskohtu 05.03.2021.a otsusele haldusasjas nr 3-20-2055. Nimetatud asjas oli arutluse all treenerikutse äravõtmine LasteKS § 20 lg 1¹ alusel ja selle sätte vastavus põhiseadusele. V. J. treenerikutse on jätkuvalt kehtiv ning kaebuse esitaja toetuse taotluse vastuvõtmisest ei keeldutud sellel alusel. Riigikohtu määrusega põhiseaduslikkuse järelevalve asjas 5-21-2 jäeti LasteKS § 20 lg 1¹ põhiseaduspärasuse kontrolli taotlus läbi vaatamata, mistõttu on see säte jätkuvalt kehtiv ja täitmiseks kohustuslik.

Vastupidiselt kaebaja seisukohtadele viitab Riigikohus kohtumääruse p-s 37 sõnaselgelt, et LasteKS § 20 lg 1¹ piirab treeneri tööd lastega ning p-s 39 rõhutatakse, et seetõttu võib esineda alus treeneri töösuhete lõpetamiseks ja tööandja (s.t kaebaja) suhtes väärtemenetluse läbiviimiseks.

5) Ekslik on kaebaja seisukoht, nagu puudunuks vastustajal pädevus hinnata, kas V. J.-i osas kohaldab lapsega töötava isikuna töötamise piirang või mitte. Nimetatud keeld tuleneb LasteKS-st, on absoluutne ja rakendamiseks kohustuslik mistahes isikutele piirangute ja kaalutluseta. Määruse nr 9 ülesannete täitmiseks on toetuse taotluse vastuvõtmisel otseselt sätestatud nõue kontrollida muuhulgas ka treeneri vastavust määruse nr 9 § 5 nõuetele (määruse § 10 lg 1 p 2), taotlus kuulub vastuvõtmisele vaid juhul, kui see vastab muuhulgas ka § 5 nõuetele (määruse nr 9 § 10 lg 3), määruse nr 9 § 5 nõuete mittetäitmisel taotlust vastu ei võeta (määruse § 10 lg 4). Vastustaja pädevus toetuse andjana vastavate asjaolude kontrollimiseks tuleneb Kultuuriministeeriumiga 20.06.2019.a sõlmitud halduslepingu p-dest 1.1 ja 1.2. 6) Riigikogu menetluses on Vabariigi Valitsus algatatud karistusregistri seaduse, karistusseadustiku ja lastekaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (eelnõu 581 SE), millega kavandatakse LasteKS § 20 muutmist selliselt, et KrK § 202 alusel karistatutele ei ole keeld enam imperatiivne ja võimaldab asjaolude kaalumist (kaalutlusotsust) huvitatud isiku taotluse alusel – KrK § 202 alusel karistatud isik võib esitada Sotsiaalkindlustusametile taotluse lastega töötamise keelu ümberhindamiseks. Eelnõu 581 SE on kavandatud jõustuma 01.09.2022, mistõttu on tõenäoline, et järgmiseks aastaks treeneritoetust taotledes on kaebaja olukord muutunud. LasteKS § 20 lg 1¹ keeld iseenesest põhiseadusevastane ei ole. Kaebusega ei ole võimalik saavutada kaebaja eesmärki, st 2022. a eest toetust saada, sest taotluse esitamise tähtaeg on möödunud ning taotlus jäeti vastu võtmata seaduslikult.

KOHTU PÕHJENDUSED

10. Esmalt tuleb kontrollida seda, kas vastustaja jättis õiguspäraselt määruse nr 9 alusel kaebaja taotluse V. J.-le treeneri tööjõukulude toetuse saamiseks 2022. aastaks vastu võtmata. Määruse nr 9 § 10 lg 1 p 2 kohaselt peab toetuse andja kontrollima treenerite vastavust määruse nr 9 §-s 5 esitatud nõuetele. Määruse nr 9 § 5 lg 2 kohaselt ei tohi treener olla rikkunud SpS §s 11 sätestatud reegleid ja treenerilt ei tohi olla võetud spordialal lastega tegutsemise õigust. Seega on vastustajal kui toetuse andjal kohustus kontrollida toetust saava treeneri vastavust määruse § 5 lg 2 nõuetele, sh seda, kas treenerilt on võetud lastega tegutsemise õigus. Kohus ei nõustu kaebajaga, et sellise kontrolli õigus on üksnes kaebajal kui V. J.-i tööandjal, aga mitte vastustajal. Vastavat järeldust ei saa teha LasteKS § 20¹ lg-st 3 ega Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 25.05.2021 määrusest asjas 5-21-2.

11. LasteKS § 20 lg 3 kohaselt, kui lastega töötamiseks LasteKS § 18 lõike 2 tähenduses on vajalik tegevusluba, on selle andmiseks õigustatud isik kohustatud jälgima LasteKS § 20 lõigetes 1 ja 2 sätestatud piirangutest kinnipidamist. See ei tähenda, et valdkondades, mis tegevusluba ei eelda, võivad lastega töötada LasteKS § 20 lg-tes 1, 1¹ ja 2 tingimustele vastavad isikud ning seda kontrollida kellelgi teisel peale tööandja polegi võimalik. Haldusasjas 3-20-2055 (selle pinnalt algatati põhiseaduslikkuse järelevalve asi 5-21-2) oli vaidluse esemeks V. J.-lt treenerikutse äravõtmine LasteKS § 20 lg 1¹ alusel. Riigikohus leidis, et LasteKS § 20 lg 1¹ ei saa olla treeneri kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamise alus. Seda põhjusel, et treenerikutse andjale (EOK) LasteKS §-st 20 õigusi ja kohustusi ei tulene. Kuna viidatud säte ei saanud olla EOK otsuse õiguslikuks aluseks, ei olnud LasteKS § 20 lõige 1¹ asjassepuutuvaks normiks ja Riigikohus jättis Tallinna Halduskohtu taotluse läbi vaatamata. Käesoleval juhul on

vastustajale määruse nr 9 § 10 lg 1 p-ga 2 pandud selge kohustus kontrollida treenerite vastavust määruse § 5 nõuetele. Määruse nr 9 § 5 lg 2 viitab lastega tegutsemise õigusele, mida reguleerib LasteKS § 20. Seetõttu ei näe kohus käesolevas asjas võimalust asuda seisukohale, et vastustajal puudub õigus kontrollida V. J. vastavust LasteKS § 20 nõuetele. Selline tõlgendus oleks vastuolus ka LasteKS § 20 eesmärgiga.

12. Kaebaja on ka leidnud, et V. J.-lt ei ole võetud lastega tegutsemise õigust. Kohus sellega ei nõustu. LasteKS § 20 lg 1¹ alusel on V. J.-ilt võetud lastega tegutsemise õigus. Vaidlust ei ole selles, et V. J. on kutsetegevuses käsitatav lapsega töötava isikuna LasteKS § 18 lg 2 mõttes, kellele lainevad LasteKS § 20 piirangud. LasteKS § 20 lg-te 1–2 alusel tekib lastega tegutsemise keeld teatud kuritegude eest karistamise fakti alusel, sealjuures osade kuritegude puhul eksisteerib keeld sõltumata sellest, kas karistus on kustunud või mitte. Faktiliselt tähendab see alatist lastega tegutsemise keeldu, kuna keelu kestus on karistusregistri seaduse (KarRS) §-st 24 tulenevalt kuritegude puhul üle 50 aasta. Selliste kuriteokoosseisude hulgas on nimetatud ka KrK § 202, mille alusel on kaebajat karistatud. Seega on V. J.-lt võetud lastega tegutsemise õigus, seda on teinud seadusandja ning eraldiseisvat haldusakti selleks andma ei pea. Kohtu arvates ei saa määrus nr 9 § 5 lg-t 2 tõlgendada ka selliselt, et kõik seal loetletud tingimused peavad esinema kumulatiivselt, st treener peab olema rikkunud SpS §-s 11 sätestatud reegleid (dopinguvastased reeglid), temalt on võetud mõnel spordialal tegutsemise õigus ning samal ajal ka lastega tegutsemise õigus. On arusaadav, et iga alus eraldiseisvalt toob kaasa toetuse maksimisest keeldumise. Seega toetub vastustaja otsus määruse nr 9 regulatsioonile. Vastustaja on õigesti tuvastanud, et kaebaja taotlus ei vasta V. J. puudutavas osas määruse nr 9 § 5 lg-le 2 ning sellisel juhul tuleb taotlus määruse § 10 lg 4 alusel jätta vastu võtmata. Vastustaja ongi seda teinud.

13. Seega on ainus võimalus kaebuse rahuldamiseks see, kui õigusaktidest tulenevad nõuded on ise õigusvastased. Eelkõige puudutab see LasteKS § 20 lg-st 1¹ tuleneva lastega töötamise keelu proportsionaalsust. See oli haldusasjas 3-20-2055 (mille pinnalt algatati põhiseaduslikkuse järelevalve asi 5-21-2) vaidluse esemeks. Viidatud põhiseaduslikkuse järelevalve asjas asus Riigikohus seisukohale, et LasteKS § 20 lg 1¹ polnud asjassepuutuv õigusnorm, kuna ei saanud olla aluseks treenerikutse äravõtmiseks. Kohtul pole kahtlust selles, et käesoleval juhul välistab toetuse maksmise just LasteKS § 20 lg 1¹ imperatiivne norm, millega vastustaja on määruse nr 9 § 5 lg 2 kaudu seotud. Kaebaja taotlus on võimalik rahuldada üksnes siis, kui LasteKS § 20 lg 1¹ tunnistada põhiseadusevastaseks ja jätta kohaldamata. Kohus kontrollib järgnevalt, kas LasteKS § 20 lg 1¹ on põhiseadusega kooskõlas.

14. Põhiseaduslikkuse kontroll eeldab esmalt kaitsva põhiõiguse tuvastamist. Vastustaja otsus – keelduda toetuse maksimisest – langeb kohtu hinnangul kahe põhiõiguse kaitsealasse. Käesoleval juhul on kohtu arvates asjakohased nii ettevõtlusvabadus (PS § 31) kui ka omandipõhiõigus (PS § 32). Mõlemad neist põhiõigustest laienevad ka juriidilistele isikutele (PS § 9 lg 2). Kuigi kaebaja on õiguslikult vormilt mittetulundusühing, siis ka mittetulundusühingud võivad olla ettevõtlusvabaduse kaitsealas (vt. EV põhiseaduse kommenteeritud väljaanne; viies, parandatud ja täiendatud väljaanne¹; 2020; § 31 kommentaar nr 15). Ettevõtja kasutab ettevõtlusvabadust mh seeläbi, et võtab lepinguga tööle töötajad, kujundades nii lepinguliste suhetega tingimused, mis võimaldavad tal oma eesmäärke ellu viia (RKPJKo 05.03.2015 otsus 3-4-1-49-14, p 23). Sellisena võivad ka töötajatele kehtestatud piirangud riivata ettevõtlusvabadust. Tennistreener on spetsiifilist kvalifikatsiooni eeldav

¹ Arvutivõrgus: https://pohiseadus.ee/sisu/3502/paragrahv_31

töökoht, kellele asendaja leidmine tööturul ei pruugi olla lihtne. Kaebaja on selgitanud, et tal on kokku 2 treenerit, kelledest üksnes V. J.-l on kehtiv tennisetreeneri kutsetunnistus. Kaebaja on ka välja toonud, et tal ei ole võimalik võtta Narvas tööle sama kvalifikatsiooniga (EKR tase 5) tennisetreenerit, kuna Ida-Virumaal ongi üldse kokku 2 sama tasemega tennisetreenerit ning teine treener (/.../) töötab juba Narva kesklinna tenniseklubis. Kohtu arvates on käesoleval juhul põhjust jaatada kaebaja ettevõtlusvabaduse riivet ka seetõttu, et riigi toetusest ilma jäämine mõjutab oluliselt kaebaja majanduslikku toimetulekut – kaebaja valdavaks sissetulekuallikaks on toetused ja annetused. Omandipõhiõiguse kaitsealasse kuuluvad erinevad varaliselt hinnatavad õigused ja nõuded, seega võib omandipõhiõiguse kaitsealasse kuuluda ka õigus saada oma tegevuseks riigipoolset toetust. Omandipõhiõiguse kaitsealasse ei kuulu mitte igasugused tulevikus tulu teenimise võimalused (vt Riigikohtu Halduskolleegiumi 05.03.2021 otsus asjas 3-16-245, p 24), selleks peab eksisteerima vastav nõue või muu õiguslikult kaitstav huvi. Käesoleval juhul eksisteerib kaebajal kohtu arvates õiguslikult kaitstav huvi, selle loob määrus nr 9, mis on vastu võetud just treenerite tööjõukulude kompenseerimiseks ning määruse nr 9 nõuetele vastates oleks kaebajal õigus toetust saada. Toetuse saamise eelduseks on vähemalt treeneri kutse 5. taset omava treeneri olemasolu. Seega V. J. ära langedes puuduks kaebajal võimalus toetust taotleda. Ka tõhusa õiguskaitse põhimõtte õigustab põhiseaduslikkuse järelevalve taotluse sisulist lahendamist. Ühest küljest on praktikas eksisteerinud juba mitu aastat olukord, kus lastega on töötanud isik, kes kehtivate seaduste kohaselt seda teha ei tohiks. Teisalt on kaebajal ja ka V. J.-l puudunud võimalus oma õigusi kaitsta, sest puudunud on avaliku võimu akt, mida vaidlustada, ka järelevalve teostaja (Sotsiaalkindlustusamet) on jäänud äraootavale seisukohale – ei kaebajale ega V. J.-le ole seni sanktsioone rakendatud.

15. LasteKS § 20 lg 1¹ on asjassepuutuvaks normiks, kuna viidatud sättest tulenev piirang välistab kaebajale määruse nr 9 alusel toetuse maksmise. LasteKS § 20 lg 1¹ on asjassepuutuv osas, milles see keelab tegutseda lastega isikul, keda on karistatud KrK § 202 I teoalternatiivi alusel (alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele). V. J. on isik, keda on karistatud KrK § 202 I teoalternatiivi alusel. Seega on LasteKS § 20 lg 1¹ alusel välistatud, et spordiklubi, kelle juures töötab treenerina isik, keda on viidatud alusel karistatud, saaks toetust määruse nr 9 alusel. Kui kohus ei kohalda LasteKS § 20 lg 1¹, tähendab see, et takistatud ei oleks kaebaja esitatud taotluse sisuline läbivaatamine ja toetuse saamine.

16. PS §-s 31 ja 32 sätestatud õigused ei ole absoluutsed õigused. Tegemist on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigustega. Seega võib Riigikogu põhjendatud juhtudel piirata neid põhiõigusi teiste isikute õiguste ning vabaduste kaitseks.

17. Kaebaja põhiõiguste rikkumisega ei ole tegemist, kui LasteKS § 20 lg 1¹ on põhiseaduspärane ehk formaalselt ja materiaalselt põhiseadusega kooskõlas. Formaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhiõigusi piirav õigustloov akt peab vastama pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ning määratuse ja seadusereservatsiooni põhimõtetele (RKPJKo 14.12.2010 otsus asjas nr 3-4-1-10-10, p 47). Kohus leiab, et LasteKS § 20 lg 1¹ vastab formaalse põhiseaduspärasuse nõuetele.

18. Materiaalne kooskõla PS-ga eeldab, et põhiõiguse riivel on PS-iga kooskõlas olev (legitiimne) eesmärk ja riive on eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas). Põhiõiguse riive on eesmärgi saavutamiseks sobiv vahend siis, kui see aitab mingil moel kaasa eesmärgi saavutamisele. Riive on vajalik, kui eesmärki pole võimalik saavutada mõnda teist, põhiõigusi vähem piiravat meetet kasutades. Riive mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga

eesmärgi tähtsust (vt Riigikohtu 17.12.2019 otsus asjas nr 5-19-40, p 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

19. Järgnevalt käsitleb kohus seda, kuidas jõudis seadusandja LasteKS § 20 lg 1¹ kehtestamiseni.

19.1. Esmakordselt viidi lastega töötamise piirangud Eesti Vabariigi lastekaitse seadusse (LasteKS v.r, kehtis kuni 31.12.2015) 23.12.2013 jõustunud karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega, vt LasteKS v.r. § 55¹. Vastava eelnõu (469 SE, XII Riigikogu) seletuskiri kohaselt kehtib Eestis alates 20.07.2007 lastega töötamise piirang, mis tagab, et lastega kokkupuutuvatele kutsealadele ei pääseks töötama isikud, keda on karistatud või kes on sundravile määratud inimkaubanduse, seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude, prostitutsiooni- ja lastepornoga seotud kuritegude eest (lk 12). Enne seda oli lastega töötamise õiguse piiramine sätestatud mitmes eriseaduses. Piirang hõlmas KarS koosseise, mis olid sätestatud KarS §-des 133-133³, 141-145¹, 175, 175¹ ja 178-179. Tegu oli alalise keeluga, hõlmates nii kehtivaid kui ka kustunud karistusi. Seadusemuudatuse eesmärgiks oli viia Eesti seadused kooskõlla laste seksuaalset ärakasutamist ja kuritarvitamist käsitleva direktiiviga 2011/92/EL (seletuskiri, lk 2).

19.2. LasteKS v.r. § 55¹ inkorporeeriti LaKS § 20 lg-sse 1, lisades loetellu uusi koosseise (KarS §-d 113, 114, 116). Ühtlasi lisati uued piirangud LastKS § 20 lg-sse 2, millisel juhul kehtis keeld kuni karistusandmete karistusregistrist kustutamiseni. LasteKS-s ei sätestatud lastega töötamise piirangut, kui isikut oli karistatud enne KarS-i kehtinud KrK alusel.

19.3. Vastav muudatus, mis formuleeriti LastKS § 20 lg-na 1¹, viidi sisse sotsiaalhoolekande seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega ning muudatus jõustus 01.01.2018. Vastava muudatus lisati sotsiaalhoolekande seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (489 SE, XIII Riigikogu) teise lugemise käigus. Muudatusega laiendati LasteKS § 20 lg 1 piirangut ka isikutele, keda oli karistatud KrK §-de 100-102, § 115 lõike 2 punkti 3 ja § 115 lõike 3, § 115¹ lõike 2, §-de 116 ja 117, § 118 lõike 2, §-de 200, 203 ja 202 ning § 2026 lõike 3 punkti 2 alusel, samuti isikutele, keda on karistatud välisriigis toime pandud samaväärsete kuritegude eest. Eelnõu 489 SE teise lugemise seletuskirja kohaselt (vt muudatusettepaneku nr 10 selgitusi, lk 9) tingis ettepaneku esitamise seaduselünk, mis võimaldab töötada lastega enne 2002. aastat KrK §-de 100-102 alusel (tapmise koosseisud) süüdimõistetud isikutel. Seadusemuudatusega otsustati LasteKS § 20 lg-s 1¹ kajastada kõik KarRS §-s 36 loetletud KrK koosseisud ning vastav säte KarRS-s kehtetuks tunnistada. Muudatuse toimeks oli, et alates 01.01.2018 tekkis esmakordselt KrK teatud koosseisude eest karistatud isikutel lastega tegutsemise keeld.

19.4. Lugeses LasteKS § 20 lg 1¹ kehtestamise põhjendusi, võib teha järelduse, et seadusandja võttis eelduseks, et KrK koosseisude sätestamisel on need vastavad LasteKS § 20 lg-s 1 toodud KarS koosseisudele (räägiti seaduse lüngast, mis oli tekkinud LasteKS § 20 kehtestamise tagajärjel). Eelnõude materjale lugeses ei ilmne, et seadusandajal oluks kavatsus laiendada keelu ulatust KrK alusel süüdi mõistetud isikute osas. KrK § 202 I teoalternatiivi puhul on see aga nii välja kukkunud. Nimelt sisaldas KrK § 202 I teoalternatiivile vastav koosseis KarS §-s 181 („Alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele“), see teokoosseis aga dekriminaliseeriti KarS muutmise seadusega, mis jõustus 14.04.2012. LasteKS § 20 lg 1 ega lg 2 loetelus ei sisaldu KarS § 181 koosseisu, mistõttu eksisteerib olukord, kus KarS § 181 alusel süüdi mõistetud isikul pole keeldu töötada lastega, küll on selline keeld varem kehtinud ja analoogse süüteoosseisu alusel süüdi mõistetud isikul. Kohtule nähtuvalt on seadusandja

deklareeritud eesmärgiks keeldudega hõlmata laste seksuaalset väärkohtlemist puudutavad kuriteokoosseisud ning mõned eriti rasked kuriteod (nt tapmised). Pole võimalik tuvastada seadusandja soovi kehtestada alatine lastega töötamise keeld sellise kuriteo eest, nagu on sooritanud V. J.

20. Tallinna Halduskohus on analüüsinud põhjalikult LasteKS § 20 lg 1¹ materiaalselt kooskõla PS-ga 05.03.2019 otsuses asjas 3-20-2055.

Kohus leidis, et lastega töötamise keelu legitiimseks eesmärgiks on eelkõige kaitsta laste kehalist ja vaimset tervist (PS § 27) ning seeläbi ka teisi lapse õigusi ja vabadusi. Igaühe õigus tervise kaitsele on mitmetahuline põhiõigus, mis on tihedalt seotud PS §-s 10 sätestatud õigusega inimväärikusele, PS §-s 16 sätestatud õigusega elule ja PS §-st 26 tuleneva eraelu puutumatusena (kehalist ja vaimset puutumatus on käsitletud Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 28 kommentaar 1). Kaitse saavutamise meetmeks on ohu ennetamine, vältides raske kuriteo eest karistatud isiku kokkupuudet lastega. Keelu eesmärk on PS-ga kooskõlas, sest riigivõim, sealhulgas Riigikogu, on kohustatud võtma kasutusele meetmeid põhiõiguste ja vabaduste tagamiseks (PS § 14) (otsuse p 34). Kohus jagab haldusasjas 3-20-2055 tehtud analüüsi järeldusi. Keelu osas tuleb arvestada ka seda, et LasteKS § 20 võtab üle direktiivi 2011/92/EL, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust, nõudeid, st osaliselt tulenevad lastega tegutsemise keelud EL õigusest.

21. Kohtu arvates saab keeldu pidada sobivaks, kuna piirang aitab kahtlemata kaasa soovitud eesmärgi – kaitsta laste kehalist ja vaimset tervist – saavutamisele. Seadusandjal on ka avar kaalutlusruum selles osas, milliseid kuritegusid pidada sedavõrd ohtlikuks, et neid sooritanud isikutel keelatakse lastega tegutsemine kas ajutiselt või alaliselt. Piirang on kohtu arvates ka vajalik, kuna lastega töötamise keelule sama tõhusaid alternatiive ei ole.

22. Küll pole piirang kohtu arvates mõõdukas. Mõõdukuse põhimõtte tähendab, et keeld ei tohi kahjustada seadusega kaitstud huvi või õigust rohkem, kui see on normi legitiimse eesmärgiga põhjendatav. Mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb ühelt poolt kaaluda kaebaja põhiseaduslike õiguste piiramise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärki kaitsta laste kehalist ja vaimset tervist.

22.1. Piirang mõju kaebajale on arvestatav, arvestades, et kaebajal ongi ainult üks treener, kes vastab toetuse saamise tingimustele. Uue sama tasemega treeneri leidmine Ida-Virumaal ei pruugi olla lihtne. Eelkõige mõjutab piirang V. J.-i, kellel pole alates 01.01.2018 õigust lastega töötada. Piirangu intensiivsust mõjutab ka selle kehtestamine ebaeetna tagasiulatava mõjuga, st olukorras, kus V. J.-i kuriteo sooritamisele on möödunud üle 27 aastat ning kaebaja on juba pikaajaliselt tegelenud noorte tennistreenerina.

22.2. Praegusel juhul ei saa üheselt väita, et piirang on põhjendatav normi legitiimse eesmärgiga. Kohus, analüüsides käesoleva otsuse p-s 19 LasteKS § 20 lg 1¹ tekkelugu, jõudis järeldusele, et kaebaja sooritatud kuriteo hõlmamine LasteKS § 20 lg-s 1¹ keeluga ei pruukinud olla seadusandja tegelikuks eesmärgiks. LasteKS § 20 lg 1, millega sama õiguslikku tagajärg on ette nähtud LasteKS § 20 lg-s 1¹, mõtteks on kaitsta last inimkaubanduse, seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude ning prostitutsiooni-ja lastepornoga seotud kuritegude eest (tuleneb direktiivi 2011/93/EL üle võtmisest), samuti kaitsta last isiku eest, kes on pannud toime raskeid isikuvastaseid kuritegusid (tapmine, mõrv). Kaebaja sooritatud kuritegu ei ole olemuselt ega raskuselt võrreldav LasteKS § 20 lg 1 loeteluga.

Kaebaja karistatuse aluseks olevast kohtuotsusest nähtub, et kaebaja kuriteod kvalifitseeriti KrK § 195 lg 2 ja KrK § 202 alusel. Kaebaja kui täisealine, eesmärgiga toime panna kuritahtlik huligaansus (KrK § 195 lg 2), kaasas kuriteo toimepanemisse enda alaealise venna (KrK § 202) ja kaks tuvastamata isikut. KrK § 202 I teoalternatiivile vastav kuriteokoosseis on alates 14.04.2012 dekriminaliseeritud (KarS § 181) ning ei LasteKS § 20 lg-s 1 ega lg-s 2 sisalda vastavat kuriteokoosseisu. Ka ei sisaldu LasteKS § 20 lg-s 1 ega lg-s 2 KrK § 195 lg 2 kohast kuriteokoosseisu, mille lähim vaste KarS-s on avaliku korra raske rikkumine vägivalgaga (KarS § 263 lg 1 p 1). Absoluutset lapsega töötamise keeldu ei too LasteKS § 20 kohaselt ka kaasa nt raske tervisekahju tekitamine (KarS § 118), kehaline väärkohtlemine (KarS § 121), piinamine (KarS § 122) ega pantvangi võtmine (KarS § 135 lg 2), vaid need juhtumid on paigutatud LasteKS § 20 lg 2 alla, mil keeld piirneb ajaga, mil karisusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud. Selle valguses ei ole absoluutse keelu kohaldamine KrK § 202 I teoalternatiivi osas sobitav LasteKS § 20 lg-te 1 ja 2 konteksti, vastav piirang, mis pole ei tähtajaline ega võimalda kaalumist, ei ole kohtu arvates mõõdukas. Seetõttu on tegemist põhiseadusevastase piiranguga.

Piirangu muudab ebaproportsionaalseks ka selle tagasiulatav kehtestamine. Olukorras, kus isik on oma kutsetegevuse valdkonnas aastaid tegutsenud ja saavutanud teatud taseme, on keelu kohaldamise mõju intensiivsem, kui kutsetegevust alustaval isikul. Isiku puhul, kes on aastaid lastega töötanud ja mingeid etteheiteid talle pole olnud, peaks ilma kaalumisoiguseeta lastega tegutsemise õiguse äravõtmisel olema selgelt väljatoodud kaalukad põhjendused. Käesolevas asjas kohus selliseid põhjendusi ei tuvastanud.

23. Vastustaja on välja toonud selle, et antud hetkel on Riigikogu menetluses karistusregistri seaduse, karistusseadustiku ja lastekaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (eelnõu 581 SE), millega kavandatakse LasteKS § 20 muutmist selliselt, et KrK § 202 alusel karistatutele ei ole keeld enam imperatiivne ja võimaldab asjaolude kaalumist (kaalutusotsust) huvitatud isiku taotluse alusel. Kohus märgib, et vastav seadusemuudatus võib probleemi kõrvaldada tulevikku suunatult, kuid ei tee olematuks kaebaja õiguste rikkumist 2022. aastaks treeneri tööjõukulude toetuse taotlemisel. Tulevikus jõustuda võivad seadusemuudatused ei mõjuta käesoleva asja lahendamist. Kohus ei nõustu vastustajaga ka selles, et kaebusega pole võimalik saavutada selle eesmärki, kuna taotluste esitamise tähtaeg on möödunud. Vaidlust ei ole selles, et kaebaja on tähtaegselt esitanud taotluse, mille sisuline läbivaatamine on olnud käesoleva vaidluse esemeks. Olukorras, kus kaebus rahuldatakse, peab kaebajal olema võimalik saada ettenähtud toetus tagasiulatavalt, vastasel korral oleks kaebaja võimalus kohtus oma õigusi kaitsta illusoorne.

24. Ülaltoodut arvestades tuleb kaebus rahuldada. Kohus tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätab kohaldamata lastekaitse seaduse § 20 lg 1¹ osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202, välistab lastega tegutsemise treeneril, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest. Kohus tühistab Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuse 26.10.2021 otsuse ja 03.11.2021 vaideotsuse ning kohustab Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutust MTÜ NTF taotluse vastu võtmist uuesti otsustama.

25. HKMS § 108 lg 1 kohaselt kannab menetluskulud pool, kelle kahjuks otsus tehti. Vastustaja menetluskulud jäävad vastustaja enda kanda. Kaebaja on 25.04.2022 menetlusedokumendi kohaselt kandnud menetluskulusid summas 470 eurot, mis koosnevad õigusabikuludest (440 eurot) ja riigilõivust (30 eurot). Kohus leiab, et kaebaja menetluskulud on põhjendatud suuruses. Vastustajalt tuleb kaebaja kasuks välja mõista menetluskulud summas 470 eurot.

(allkirjastatud digitaalselt)

Janek Laidvee